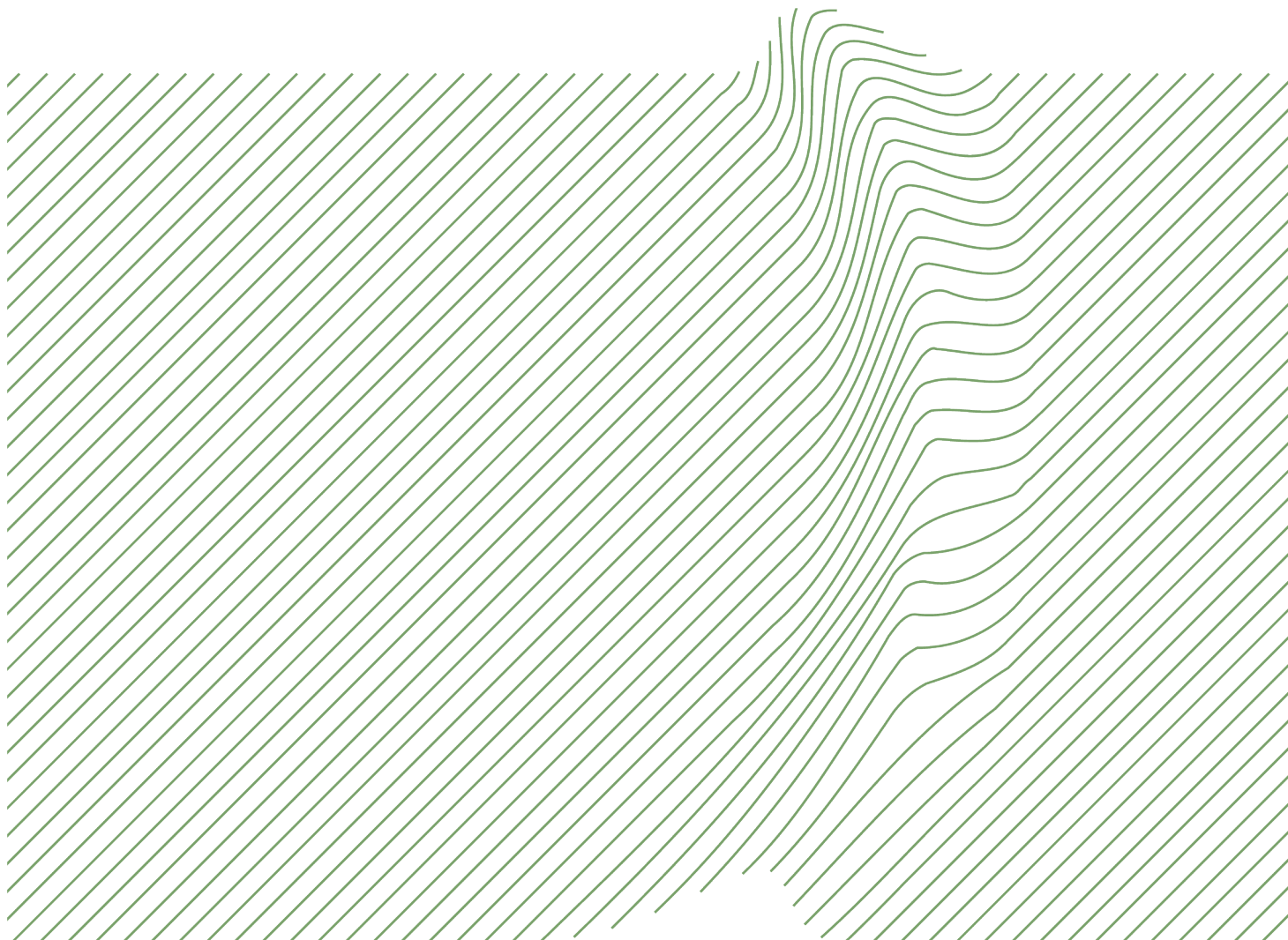

05.12.2024

OPUS

BERGEN KOMMUNE,
FANA GNR. 40, BNR. 187 MFL.
SÆTERVEGEN
Arealplan-ID 4601_70040000

Rapport:
KULTURMINNEDOKUMENTASJON

 OPUS BERGEN AS
Nordre Nøstekaiaen 1
N-5011 Bergen

 +47 55 21 41 50
 post@opus.no
 www.opus.no

Org.nr.: 921 610 602 mva
Bankgiro nr.: 5205.06.69157

Kulturminnedokumentasjon

Innhold

1.	Innledning.....	4
2.	Planstatus	4
3.	Metodikk.....	5
3.1	Arbeidsområdets avgrensning.....	6
4.	Historisk riss.....	7
4.1	Gårdshistorie	8
4.2	Ferdselsårer	9
4.3	Bebyggelsesstruktur	10
4.4	Offentlige bygg	11
5.	Hus som forutsettes revet	12
5.1.	Sætervegen 4W, gnr. 40/187	13
5.2.	Sætervegen 4 V, gnr. 40/485.....	19
5.1.	Sætervegen 4Y, gnr. 40/974.....	26
5.2.	Skjoldstølen 44, gnr. 40/401.....	30
5.3.	Skjoldstølen 40, gnr. 40/1883.....	32
6.	Registrerte kulturmiljø	34
6.1.	Bygningsmiljø Heienberg, Sætervegen 6.....	35
7.	Tiltakets løsninger og virkninger	42

1. Innledning

I forbindelse med planprosessen for detaljreguleringsplanen er det utarbeidet en kulturminnedokumentasjon i henhold til byantikvarens veileder. Da det skal vurderes om noen eksisterende bygninger kan rives, har en hentet inn historiske byggesaker for disse bygningene, og planområdet og tiltakets influensområde er befart av utreder.

Det er en rekke eldre bygninger i området, og det er en musealsk samling med eldre bygninger satt sammen til et rekketun i bakken bak planområdet (Heienberg, Sætervegen 6). Tiltaket vil få negative visuelle virkninger for dette miljøet. Det er gjort avbøtende grep i planen ved at en har tilpasset høyde, vinkler, farge og materialvalg på ny bebyggelse. Rapporten er revidert 05.12.2024, og inneholder oppdatert illustrasjonsplan og plankart.

2. Planstatus

Opus fremmer planforslag på vegne av Nåbo AS, planID er 70040000. Planområdet ligger på Skjold i Fana bydel i Bergen. I kommuneplanens arealdel er arealet avsatt til sentrumsformål, og et mindre areal er avsatt til grøntområde. Store deler av planområdet er også regulert med hensynssone for veistøy gul sone. Planforslaget skal oppfylle kommuneplanen ved å fortette deler av området, samt at det nye tiltaket skal skjerme utomhusareal og øvrig bebyggelse for støy.

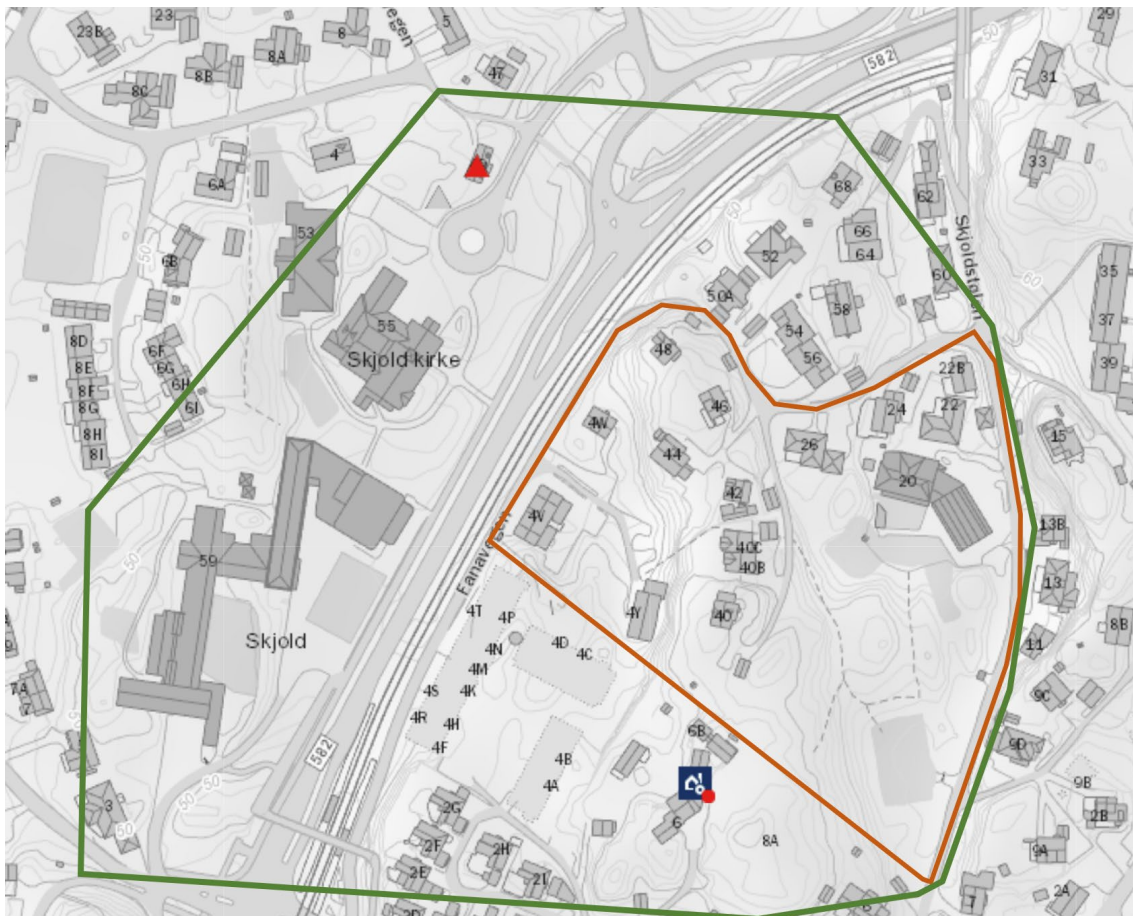
Kulturminner er, ifølge kulturminneloven «alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.» Med kulturmiljø menes områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. To eller flere kulturminner kan defineres som kulturmiljø. Kulturlandskap er brukt i betydningen større områder der landskap og kulturminner danner en enhet eller sammenheng. Det skilles mellom eldre og nyere tids kulturminner. Eldre tids kulturminner (fornminner) kan tidfestes til før 1537 og er automatisk fredet gjennom kulturminneloven. Nyere tids kulturminner er felles betegnelse på kulturminner yngre enn 1537. Disse har i seg selv ikke et formelt vern, men kan vedtaksfredes i henhold til kulturminneloven og/eller vernes med hensynssone bevaring etter plan- og bygningsloven (H570). Forskriftsfredete kulturminner er nyere tids kulturminner som er fredet ved forskrift, ikke ved enkeltvedtak. Dette gjelder for byggverk og anlegg i statlig eie (kulturminneloven § 22a) og kulturmiljøer (kulturminneloven § 20) som fredes ved forskrift. Forskriftsfredning innebærer normalt en forenklet prosedyre i forhold til fredning ved enkeltvedtak.

SEFRAK-registeret (SEkretariatet For Registrering Av faste Kulturminner) er et landsdekkende register over alle bygg fra før år 1900. Registreringene ble i hovedsak utført fra 1970-tallet til 1990-tallet, og er ikke nødvendigvis oppdatert siden dess. Registreringen fungerer derfor som et varsko om at det bør gjøres en vurdering av verneverdien før en ev. gir tillatelse til å rive eller endre bygget. For bygninger fra før 1850, er en slik vurdering lovfestet (kml §25), og må gjøres i forkant av en bygge- eller rivningssøknad.

Kilde:	Beskrivelse
Befaring	09.03.21
Historiske byggesaker	Byggesaksarkivet, Bergen kommune
Askeladden	Riksantikvarens kart- og arkivtjeneste <ul style="list-style-type: none"> • Registrerte kulturminner • SEFRAK-registrerte bygninger • Ortofoto www.asketadden.ra.no
Digitalt museum	Museumstjeneste på nett. Det har i all hovedsak blitt brukt til å søke etter historiske bilder fra ulike arkiv.
Fana bygdebok, bind 4	Kilde for historisk riss over området
Tidligere kulturminnedokumentasjoner i området	PlanID 62800000

3.1 Arbeidsområdets avgrensning

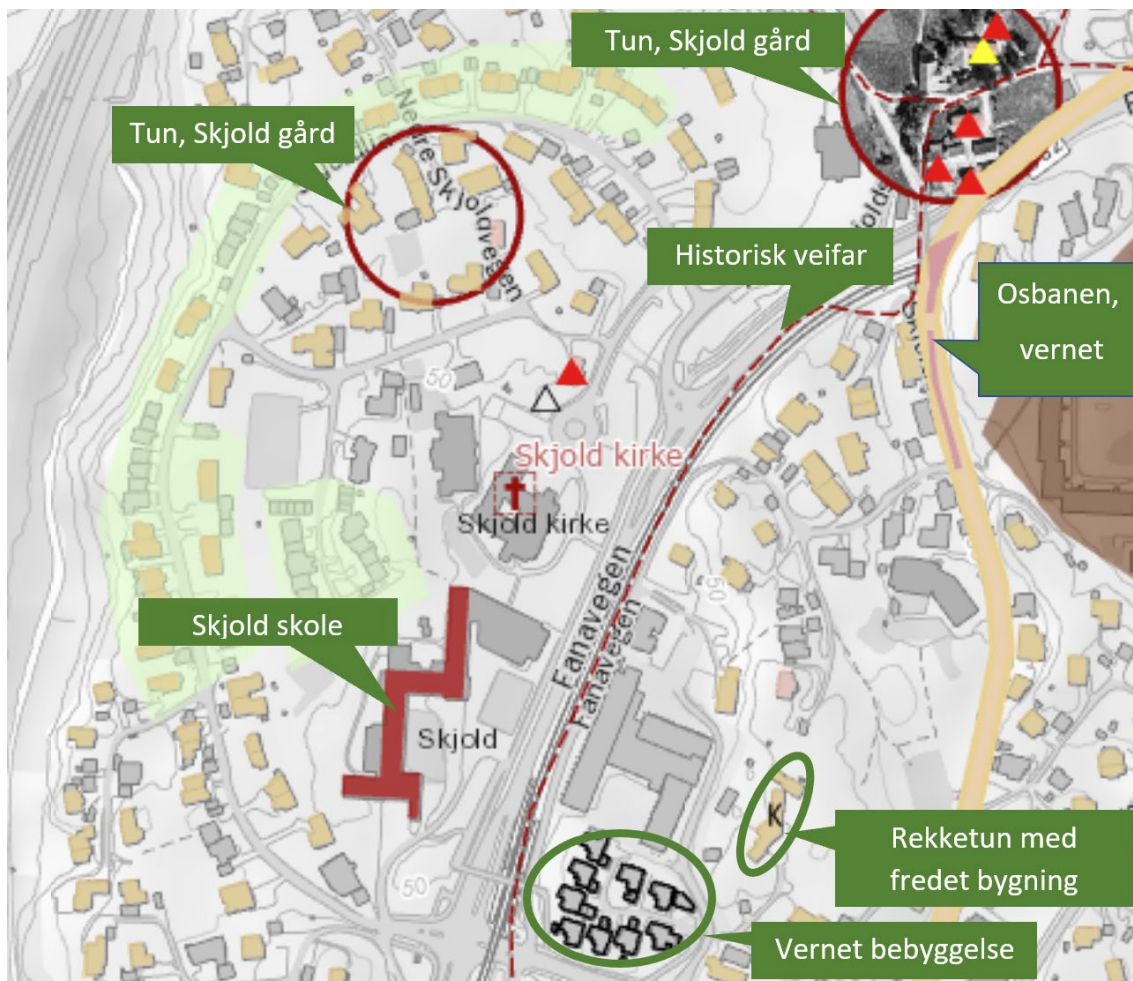
Under viser skisse over planområdet og definert influensområde. Grunnen til at influensområdet er større enn planområdet er at tiltaket vil kunne ha visuelle virkninger for registrerte kulturminner og -miljø i tillegg til fysisk påvirkning. Visuell påvirkning vil kunne ha innvirkning på lesbarheten/konteksten til de registrerte kulturmiljøverdiene.

Figur 3-1 Meldt plangrense (brun) og definert influensområde (grønn). Kilde: Opus.

4. Historisk riss

På illustrasjonen under vises registrerte kulturminner i området:

Figur 4-1 Illustrasjonen viser registrerte kulturminner i området. I tillegg til påskriften er de rosa bygningene bygninger fra 190-1945, bygninger med beige farge er bygget fra 1945-1980. Større grønt og brunt område er entydige bebyggelsesstrukturer. Kilde: Kulturmiljøkart, Bergen kommune.

4.1 Gårdshistorie

Planområdet ligger i tidligere Fana herred. Planområdet ligger innenfor gården Skjold, gnr. 40. I middelalderen lå gården under Nonneseter kloster sin godssamling. Etter reformasjonen ble eiendommen overført til godssamlingen til Vincent Lunge. Gården ble i familiens eie frem til 1680, og i noen år hadde gården flere ulike eiere. I 1714 ble gården overtatt av bøndene.

Ganske mye av gårdsbebyggelsen på Skjold eksisterer fremdeles. Deler av denne er fra før utskiftingen på Skjold i 1859 og kan strekke seg tilbake til 1700 muligens enda eldre. Gården ble skilt ut i flere bruk i 1860-årene, men husene lå likevel i et større klyngetun ved dagens bnr. 1 og 4 (Fana Blikk). Til sammen lå det 15 hus her. Byggene fra bnr. 8 ble etter hvert flyttet herfra (Fana Bygdebok, 4. Gards- og ættesoge, 1984).

Figur 4-2 Ortofoto fra 1951. Bildet viser at planområdet og området rundt i hovedsak er et jordbrukslandskap med innmark og beitemark. En ser klyngetunet på gården der de SEFRAK-registrerte bygningene er merket med trekant. Helt sør i bildet ser en dagens registrering for den vedtaksfredete bygningen på Disse var ikke flyttet hit i 1951. Riksantikvaren.

Den enslige trekanten til venstre i bildet over er bygningen på det som tidligere var bruk 11 (nåværende bnr. 1607). Ifølge byantikvarens kulturminnedokumentasjon for Bybanen mellom Nesttun og Rådal er det antatt at denne bygningen er en av flere bygg som var del av et klyngetun her ut fra utskiftningskartet fra 1859. De estimerer derfor at bygget er eldre enn 1850, og at deler av bygget kan være så gammelt som 1611. I tillegg til våningshuset er det også bevart et eldre uthus på eiendommen. Det er ikke SEFRAK-registrert, men ifølge byantikvaren kan laftet være fra 1700-tallet. Begge bygningene kan sees på utskiftningskart for eiendommen i 1859. Også huset på bnr. 1566 kan være av høy alder. Det kan være samme bygg som er registrert på det samme utskiftningskartet.

4.2 Ferdsselsårer

Skiftekartet over gården Skjold fra 1859 viser en rekke veier. Gamle kyrkjevegen gikk fra Skjoldbukta til den gamle kirken som sto på Kirkebirkeland (senere be den erstattet med Birkeland kirke på Nesttun). Folk fra Fyllingsdalen tok båt fra Kyrkjjetangen til Skjoldbukta. Derifra bar det over på landeveien gjennom Skjold, før veien skrådde den over Fanavegen mot Slåtthaug like ved Fanahallen, og fra Slåtthaug videre over Lilletveit og opp. Kirken på Kirkebirkeland var en middelalderkirke, så traséen til den gamle kirkeveien har svært høy alder.

Osbanen åpnet i 1894. Den ble bygget på initiativ fra et privat selskap med noe støtte fra det offentlige. Selskapet fikk konsesjon på jernbane i 40 år i 1891. Denne gangen var den utvidet til å gå hele veien til Os. Osbanen var en såkalt tertiærbane, det vil si en lett bygget bane med smalere spor enn den vanlige smalspor, og Osbanens spor var på bare 75cm. Banen ble aldri noen finansiell suksess, men gikk etter hvert greit. Det var 12 stasjoner, og en av de var Skjold stasjon. Traséen går gjennom gården Skjold, og følger omtrentlig trase som dagen Bybane og Fanavegen.

4.3 Bebyggelsesstruktur

Med Osbanen i 1894 ble det attraktivt å bosette seg på Skjold. En gradvis boligutbygging i området har altså pågått over lang tid, med både naturlig fortetting og felt-utbygging. Det var mest tomter til villaer og eneboliger som ble utparsellert. Området beholdt likevel sitt landlige preg til lenge etter krigen. Det var likevel først etter krigen at utbyggingen i området skjøt fart, slik det er i mange områder rundt Bergen. Til nå hadde utbyggingen vært preget av enkelthus-utbygging. Nå ble det laget reguleringsplaner som tok for seg område for område og bygget ut. Først ut var Skjoldstølen-området som ble vedtatt i 1950 (planID 30620000), er deler av planområdet ligger innenfor det aktuelle planområdet. Det ble i hovedsak regulert til eneboliger og tomannsboliger.

Figur 4-3 Plankart for den eldre reguleringsplanen for Skjoldstølen, vedtatt i 1950. Fanavegen til venstre i kartet. Kilde: Bergen kommune.

Skjoldlia vest for planområdet/ Fanavegen, ble vedtatt i 1951. Sætervegen sør for planområdet ble regulert i 1960, også her med eneboliger/tomannsboliger.

4.4 Offentlige bygg

Skjold skole ble bygget i 1958. Skolen er tegnet av arkitekt Øystein Nestaas.

Figur 4-4 Foto av Skjold skole rett etter den ble bygget. Billedsamlingen UBB-W-SH-140882.

Skolen har fått tilført nye byggetrinn gjennom årene, og i 1998 ble Skjold kirke innviet like ved.

Figur 4-5 Skråfoto; etter dette bildet ble tatt er det kommet til et nytt byggetrinn der hvor fotballbanen er i bildet. Kilde: Gule sider.

Skjoldstølen 44 (gnr. 40/401) er en slags «halvoffentlig» bygning. Dette er en bolig bygget for stiftskapellan Berge i 1953. Arkitekt Gerhard Lilletvedt tegnet inn kontorarealer i hovedetasjen, der kappelenen kunne ta imot gjester.

Figur 4-6 Sørøstre og sørvestre fasade. En ser det er satt inn små vindu i kjelleren til forskjell for det som viser i approberte tegninger. Dagens fasade i underetasjen ser ut til å være speilvendt i forhold til tegningene. Foto: AKB, Opus 2021.

5. Hus som forutsettes revet

Under viser illustrasjon med de bygningene som forutsettes revet.

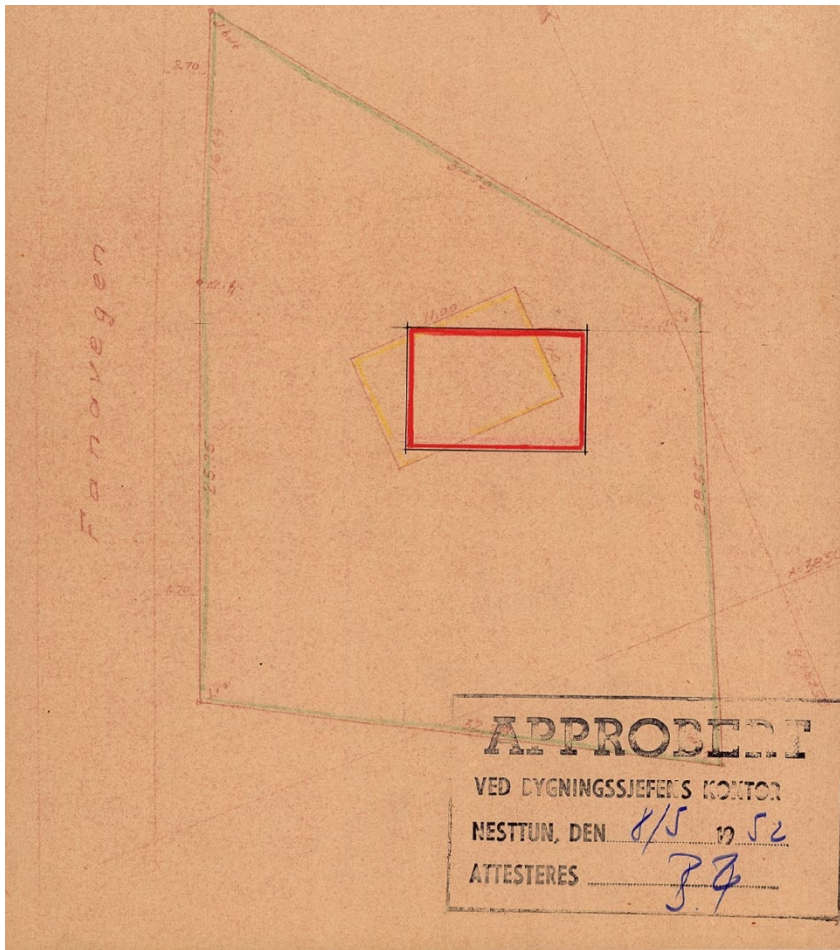

Figur 5-1 Illustrasjon som viser hvilke bygninger som forsettes revet. Kilde: Sweco Architects.

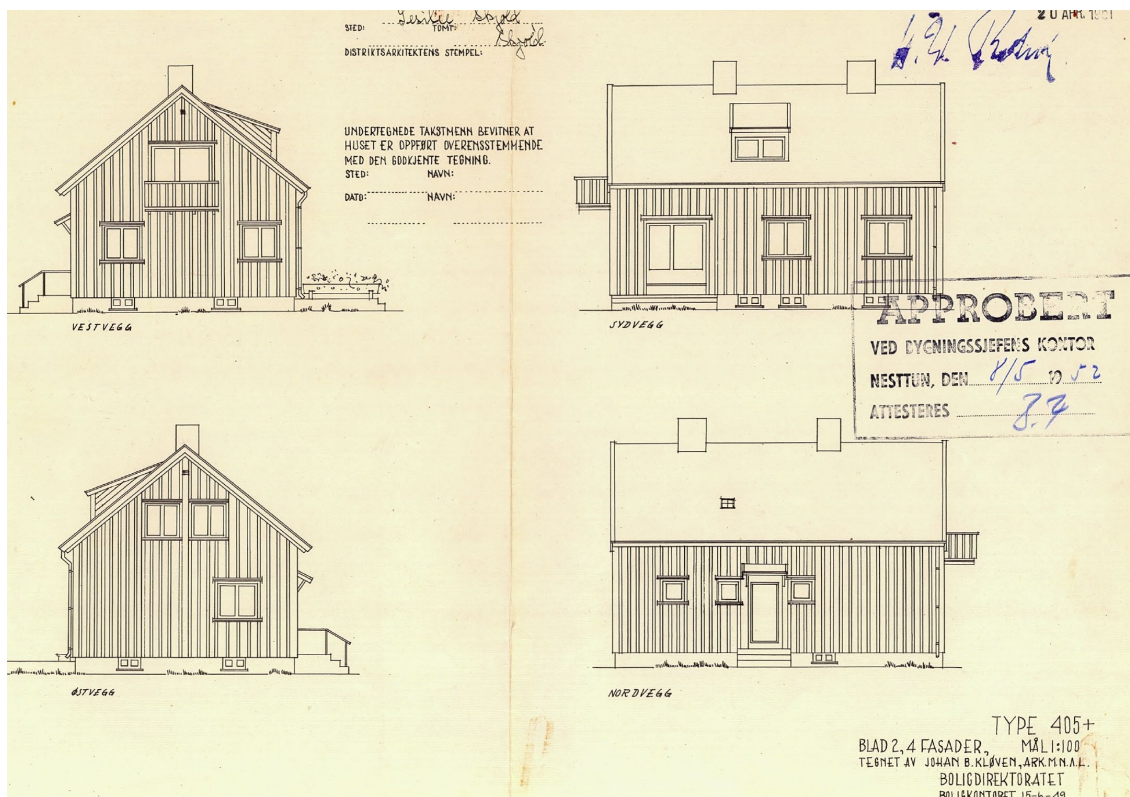
5.1. Sætervegen 4W, gnr. 40/187

Eiendommen hadde tidligere adressen Fanavegen 44. Bolighuset på eiendommen var byggemeldt som tomannsbolig i 1951, og ferdigstilt i 1952. Huset ble byggemeldt av byggmester Harald Hop for Cecilie Skjold, og var et typehus type «405+A» fra boligdirektoratet. Byggemeldingen ble godkjent på vilkår om at det ble bevilget materialer fra forsyningsnemnda som var en forordning som varte en del år etter 2. verdenskrig på grunn av mangel på byggematerialer.

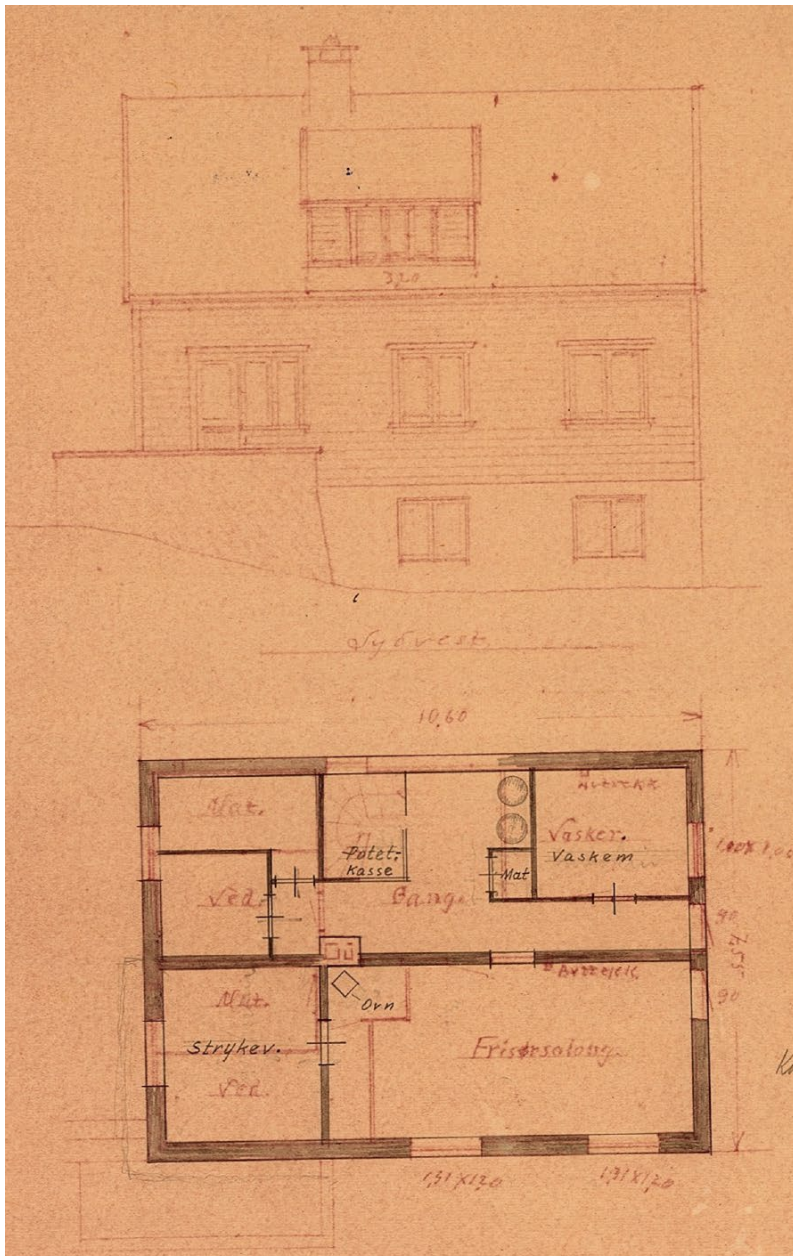
Boligen var først tenkt å ligge terrengtilpasset på skrå i forhold til Fanavegen, men det ble endret, slik at huset nå ligger vinkelrett på Fanavegen. Planløsningen i kjelleren er nå endret, slik at det er innredet frisørsalong. Boligen hadde en grunnflate på 82 kvm, samlet areal 144,4 kvm. Huset hadde panner på taket, og en ark over trappen. Det var også to toalett, ett til hver boenhet.

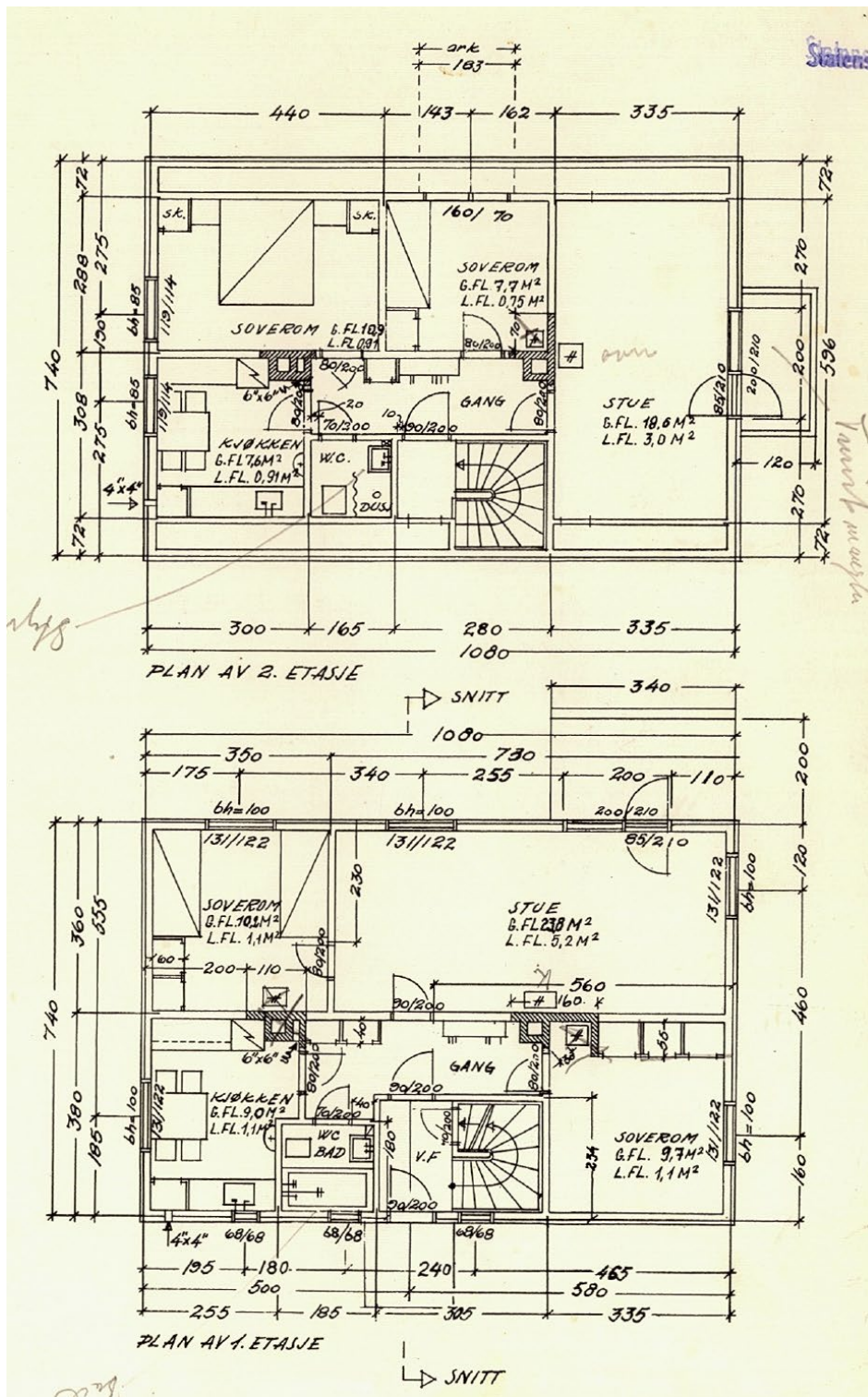
Figur 5-2 Kartskisse over plassering av boligen på eiendommen. Fanavegen til venstre. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Figur 5-3 Fasader, nybyggsaken 1951. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Figur 5-4 Ny sydvestre fasade, og kjeller med innredet frisørsalong. En ser at terrenget er senket i forhold til de opprinnelige tegningene over. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Figur 5-5 Planløsning i 1. og 2. etasje med en leilighet i hver etasje. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

I 1959 ble det byggemeldt en enkel garasje i lettbetong, på eiendommen av arkitekt Gerhard Lilletvedt. Den ble approbert året etterpå. Den ble plassert i grensen til gnr. 40/485.

Figur 5-6 Utsnitt fra vedlagt kart fra byggemelding fra 1959. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Garasjen som vist på kartet over er i dag fjernet og terrenget mot grensen er hevet. Eiendommen har nå tilkomst via den nye tilkomstveien i sør. Ved befaring ser en at bygningen har beholdt sin opprinnelige form, men fasadene er endret med nye vindu. Dette gjelder særlig sørvestre og østlige fasade. Stuen her har fått skyvedør.

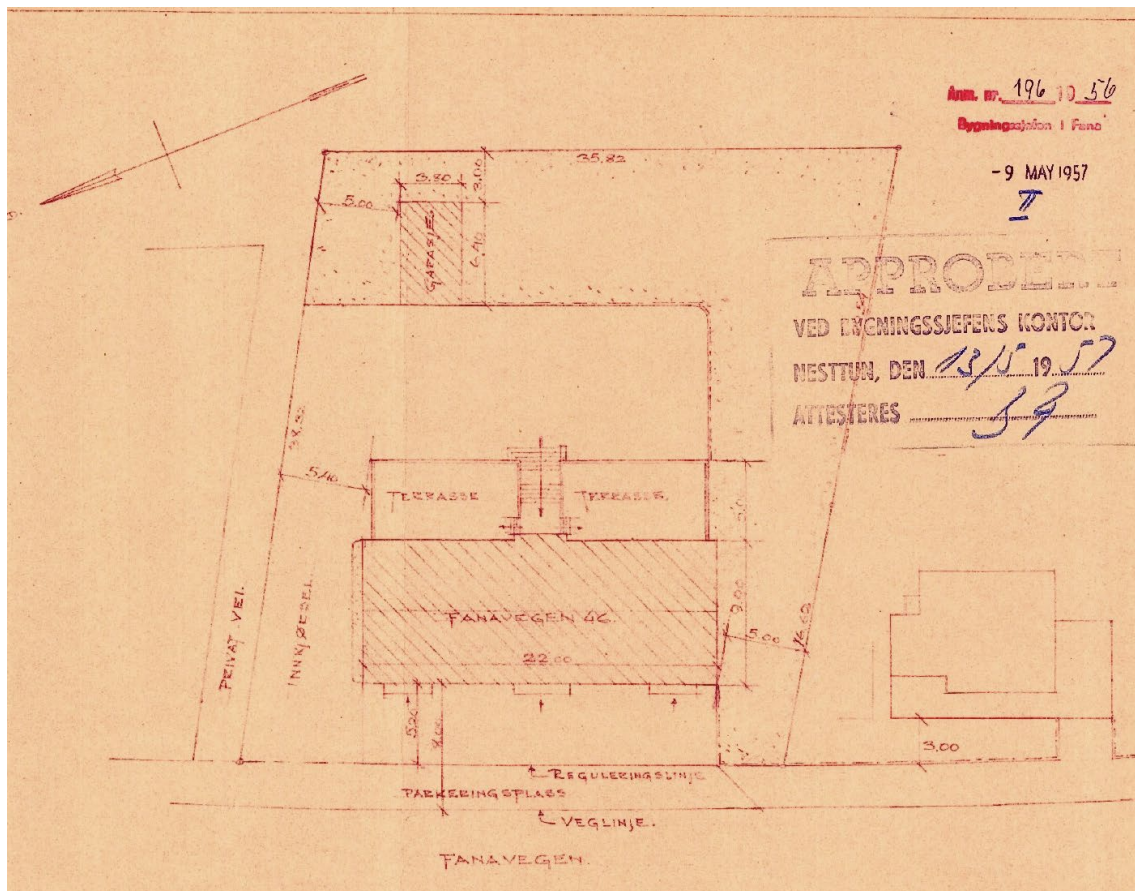
Figur 5-7 Sørvestre fasade. En har endret vinduer fra opprinnelig bygget. Foto: AKB, Opus.

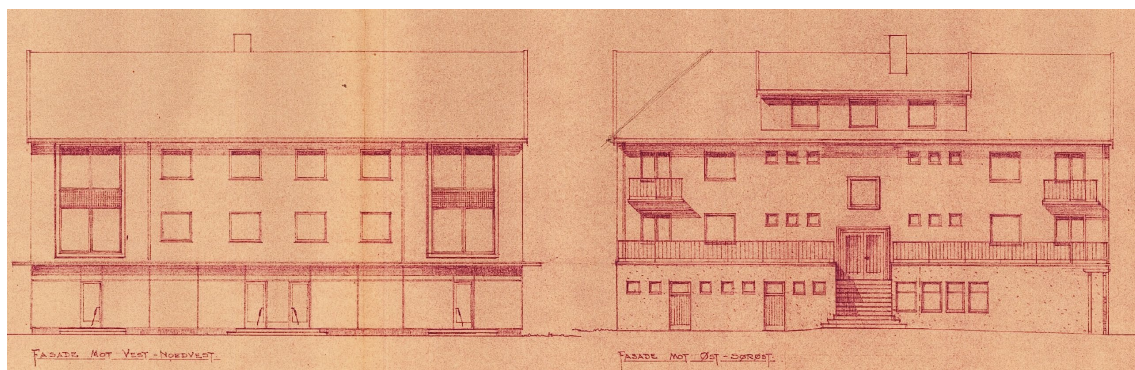
Figur 5-8 Hus og hage sett fra gangveien langs Fanavegen. Foto: AKB, Opus.

5.2. Sætervegen 4 V, gnr. 40/485

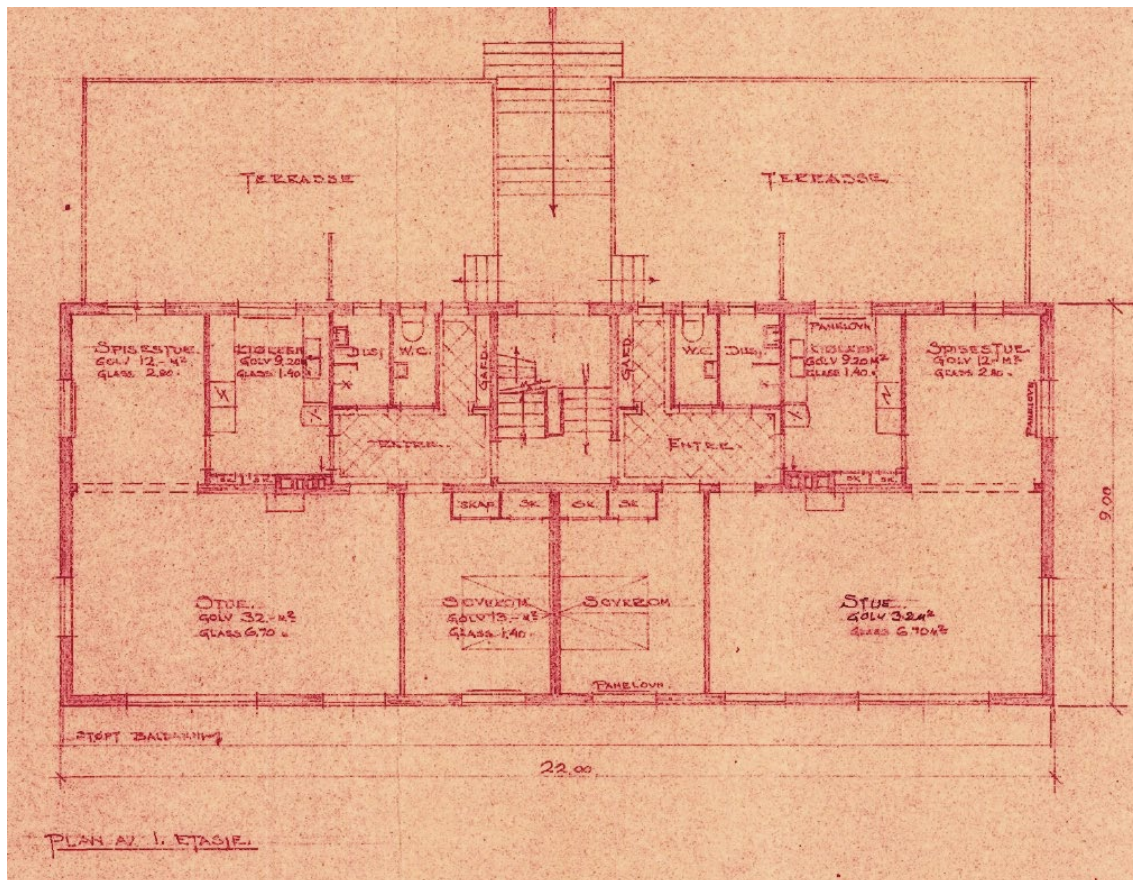
Bygningen hadde tidligere adressen Fanavegen 46. Huset er prosjektert av arkitektene Alvsaker og Vaardal-Lunde på vegne av Ivar Eide. Byggesaken for bygningen på eiendommen tok lang tid. Den var byggemeldt sammen med garasje i 1956, men var først godkjent etter flere runder med endringer. Ifølge avslagene fra bygningsrådet gjaldt det for det første at arealutnyttelsen var for stor i forhold til størrelsen på eiendommen da bygningen var over $\frac{1}{4}$ av tomtens grunnflate. Også arken på taket var for stor i henhold til lengden på taket. Opprinnelig omsøkt bygg var totalt 767 kvm, mens det som ble bygget er 528 kvm (se illustrasjoner under).

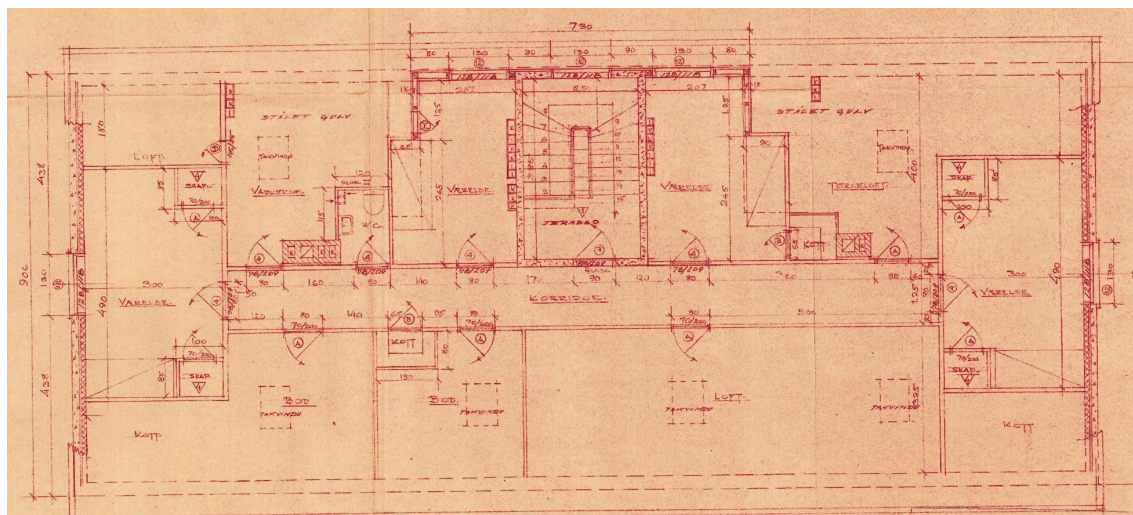
Figur 5-9 Utsnitt fra kartet vedlagt byggesaken. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Figur 5-10 Opprinnelig omsøkt bygning i 1956, ikke godkjent. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

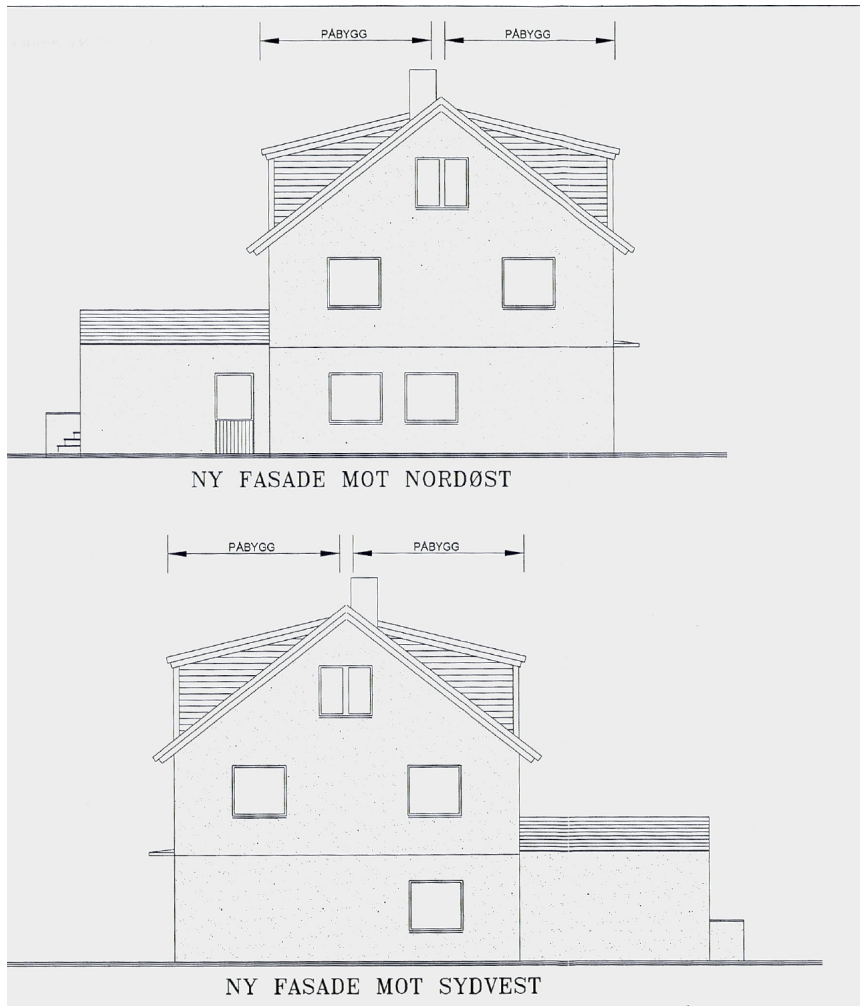

Figur 5-13 Plan over leilighetene i 1. etasje. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Figur 5-14 Plan over loftsetasjen med to hybelrom i arken og et i hver gavl. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

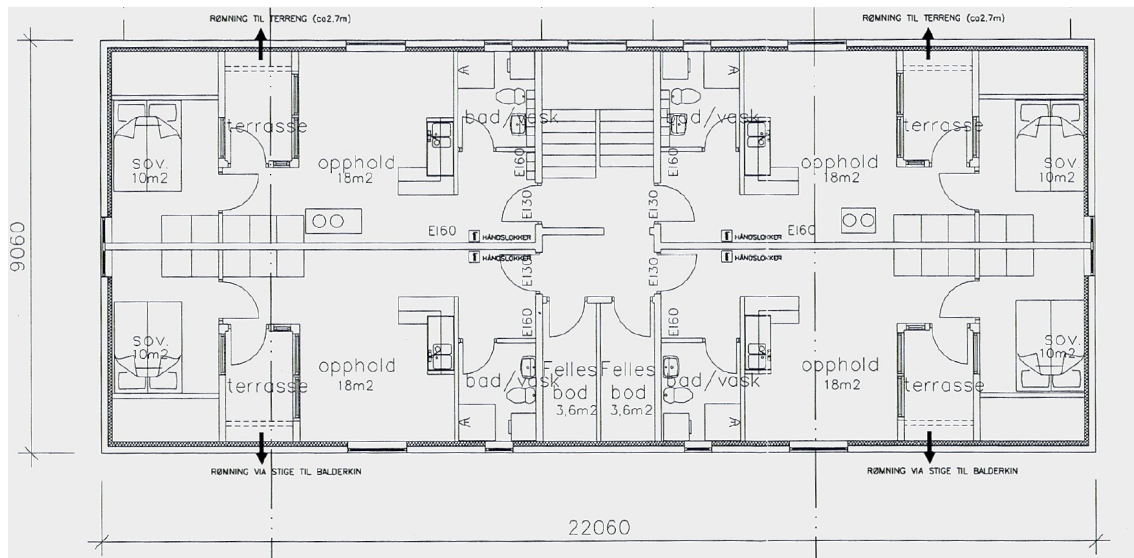
I 2004 ble det omsøkt og godkjent påbygg av ekstra ark, balkonger og ominnredning av hybler i loftsetasjen. Eksisterende takark mot Fanavegen erstattes av to mindre.

Figur 5-15 Nye gavlfasader godkjent i 2004. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Figur 5-16 Nye fasader godkjent i 2004. eksisterende takark mot Fanavegen erstattes med to mindre, mens det bygges en ny stor takark på baksiden av bygget. Det er også fire balkonger. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Figur 5-17 Ny plan for loft. Det bygges fire små boenheter med hver sitt bad og kjøkken. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Bygningen slik den fremstår ved befaring mars 2021 er lik godkjente tegninger fra 2004. Garasje er fjernet.

Figur 5-18 Sørøstre fasade. Foto: AKB, Opus.

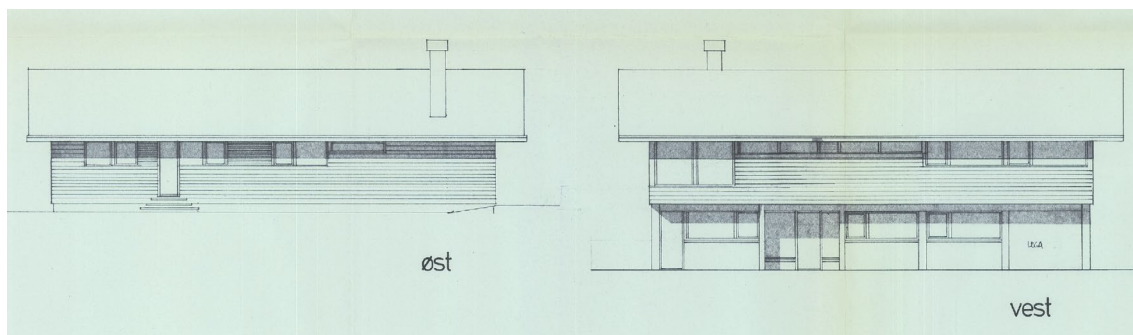

Figur 5-19 Nordøstre fasade. Foto: AKB, Opus.

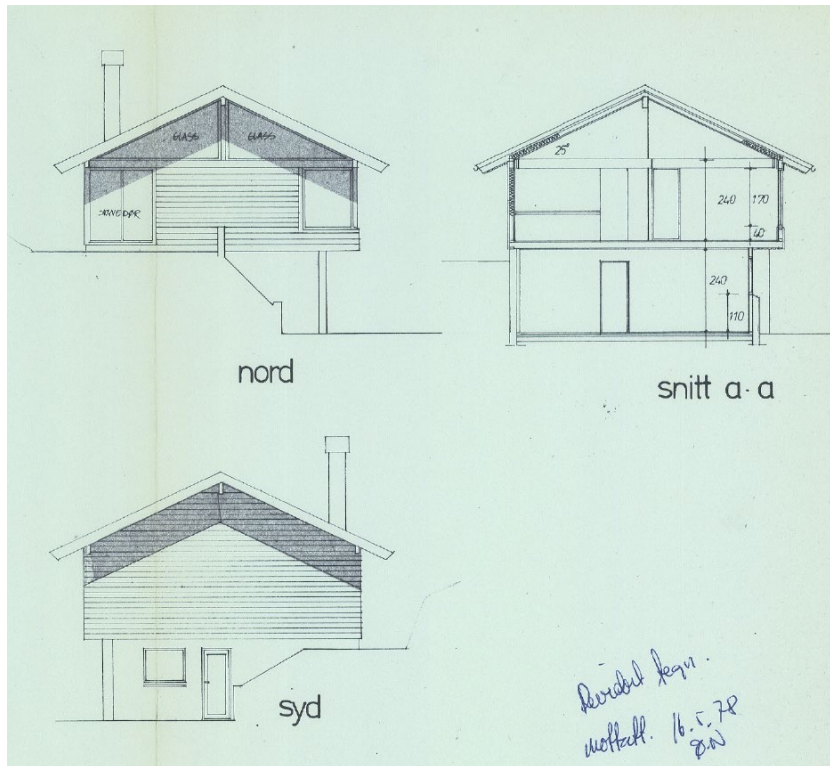
5.1. Sætervegen 4Y, gnr. 40/974

Boligen med tidligere adresse Fanavegen 44B er byggemeldt for Rolf Andersen av byggmester Erling Raknes i 1975. I 1978 er det gitt midlertidig brukstillatelse med forbehold om at en sendte inn reviderte tegninger, samt fullførte altan og andre mindre ting.

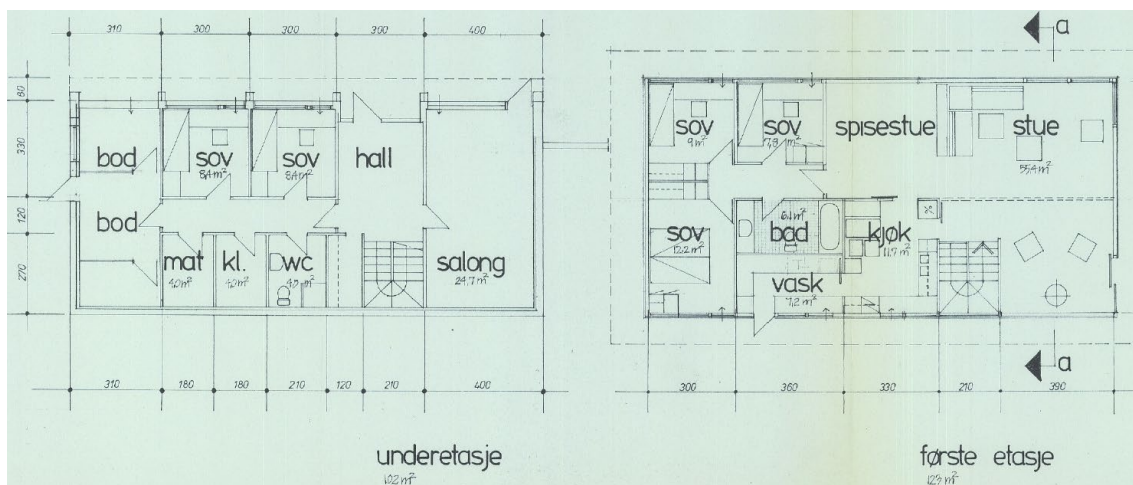
Reviderte tegninger er innsendt i mai 1978 og viser som følgende:

Figur 5-20 Fasader øst og vest. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

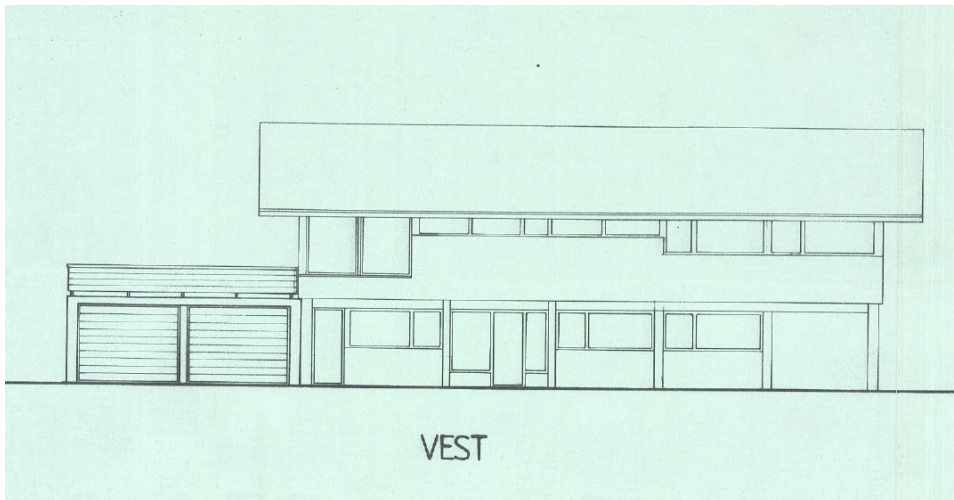

Figur 5-21 Gavlfasader og snitt. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Figur 5-22 Plantegninger over underetasje og 1. etasje. En ser at det er innredet en "salong" i underetasjen, trolig en frisørsalong. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

I 1983 ble det oppført en garasje som tilbygg til boligen. På toppen av garasjen ble det etablert terrasse.

Figur 5-23 Dobbelt garasje tilbygg til bolig. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Ved befaring fremstår boligen som i god stand og i stor grad autentisk i henhold til godkjent byggesak. Hagen er i dag minsket på grunn av ny tilkomstvei vest for boligen.

Figur 5-24 Nordre og vestre fasade. Foto: AKB, Opus.

Figur 5-25 Boligen sett fra ny tilkomstvei. Noe av hagebeplantningen er bevart foran boligen. Foto: AKB, Opus.

Figur 5-26 Nærbilde av boligen. Foto: AKB, Opus.

5.2. Skjoldstølen 44, gnr. 40/401

Dette er en halvoffentlig bolig bygget for stiftskapellane i Bergen i 1953. Eiendommen er kartlagt utvendig, og fremstår som godt bevart med flere originale detaljer, slik som inngangsparti og vindu. Også opprinnelige hagemurer og -trapper er bevarte.

Figur 5-27 Fasade mot sørvest, 1953. Kilde: Byggesaksarkivet, Bergen kommune.

Figur 5-28 Sørøstre og sørvestre fasade. En ser det er satt inn små vindu i kjelleren til forskjell for det som viser i approberte tegninger. Dagens fasade i underetasjen ser ut til å være speilvendt i forhold til tegningene. Foto: AKB, Opus 2021.

Figur 5-29 Carport, fasade og inngangsparti sett fra nordøst. Foto: AKB, Opus 2021.

Figur 5-30 Utsikt fra hagen til Skjoldstølen 44 retning sør. En ser at Sætervegen 4 tar hele utsikten. Foto: MBW, Opus 2021

5.3. Skjoldstølen 40, gnr. 40/1883

Skjoldstølen er en enebolig oppført i 1918. Det er en bygning i tre, med to etasjer og loft og kjeller, med BRA på ca. 140 kvm. Bygningen har endret seg en del siden det ble bygget, blant annet er det satt inn «husmorvindu» og tilbygg ved inngangsparti, og tilbygg på stuen mot nord. Huset har mistet mye av sitt opprinnelige uttrykk. Det har vært søkt etter historiske byggesaker for bygget, men det foreligger ikke i byggesaksarkivet. Det er mulig disse er tapt.

Figur 5-31 Søndre fasade med deler av hagen med stor blodbøk. Foto: AMM, Opus 2023.

Figur 5-32 Fasade mot vest. Kilde: Byggesak 202127413, Bergen kommune.

Figur 5-33 Fasade mot øst, med tilbygg vindfang. Kilde: Byggesak 202127413, Bergen kommune.

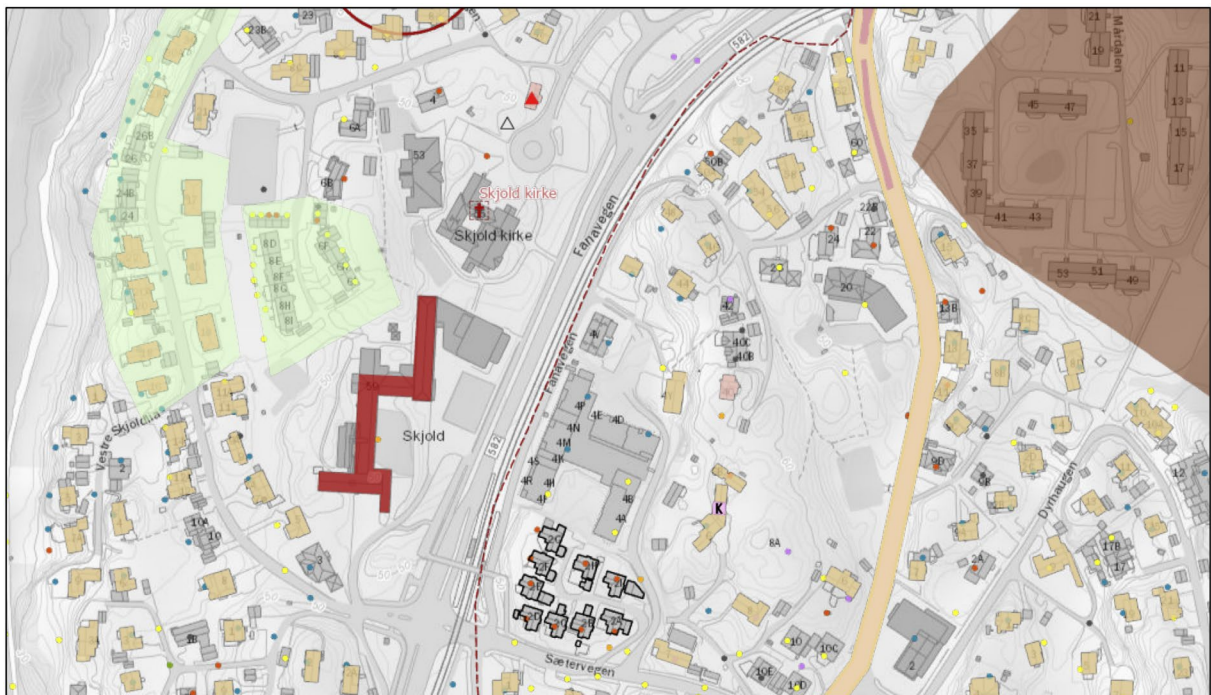

Figur 5-34 Fasade mot øst, med tilbygg vindfang, biinngang og stue. Kilde: Byggesak 202127413, Bergen kommune.

Figur 5-35 Fasaden mot vest. En ser at stuen har fått tilbygg mot nord og husmorvinduer Foto: AMM, Opus 2023.

6. Registrerte kulturmiljø

Figur 6-1 Kartutsnittet fra kulturmiljøkartet viser en rekke registreringer av ulike typer kulturminneverdier i området. Kilde: Bergen kommune.

I kartet viser registreringen av ulike kulturminneverdier i området. Kronologisk forklart er det eldste kulturminnet bygningen som i dag er del av det konstruerte rekketunet på Heienberg

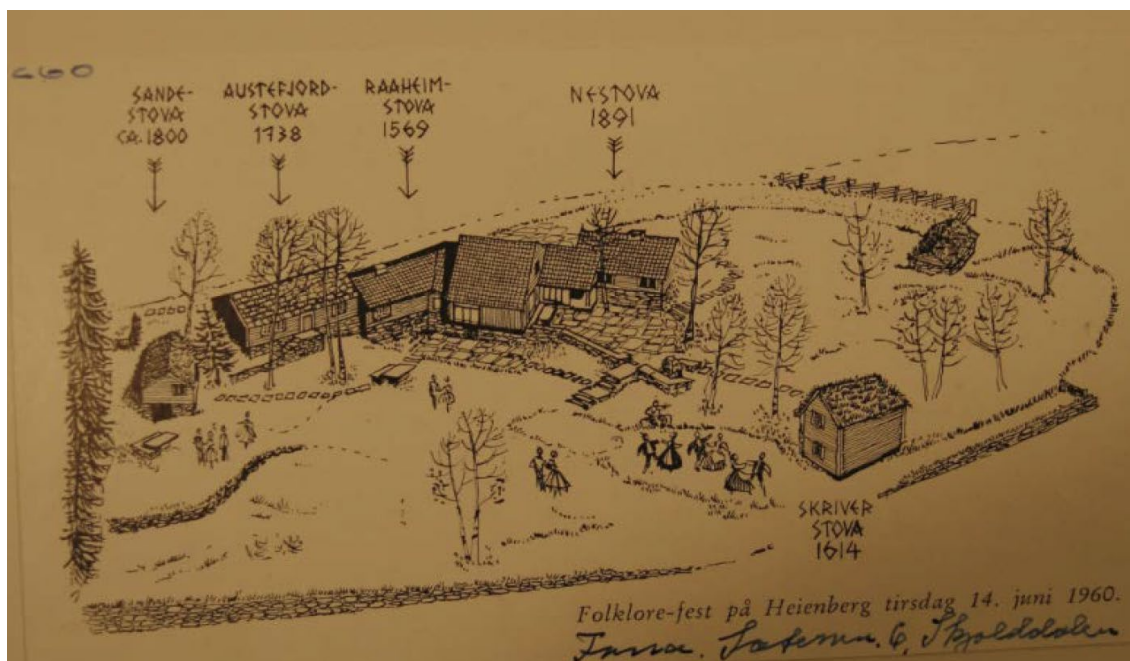
(merket med rune-R). Det er bevart et annet bygg med høy alder (eldre enn 1850) markert med rød SEFRAK-trekant. Osbanetraseen viser som en beige korridor til høyre i bildet. Ett av byggene (Skjoldstølen 40) er datert i tidsrommet 1900-1944, mens størsteparten av boligene er bygget i tidsrommet 1945-1980 (bygninger merket beige). En mer differensiert datering er gjort med de fargede prikkene. De som dominerer, er bygninger bygget 1940-160 (blå) og 1960-80 (gul). Det brune feltet til høyre viser lamellbebyggelse, og det lysegrønne til venstre viser variert småhusbebyggelse (samlet miljø).

Det er ikke registrert automatisk fredete kulturminner i planområdet eller tiltakets nærhet. Det er et bygningsmiljø der ene bygningen er vedtaksfredet i nærheten av tiltaket. Dette er omtalt i kap. 6.1 under.

Vossebanen er registrert med hensynssone bevaring kulturmiljø i KPA, men er vurdert til å være utenfor tiltakets nærhet, og er ikke omtalt videre.

6.1. Kulturmiljø Heienberg, Sætervegen 6

Heienberg er et konstruert gårdstun med bygninger som er flyttet hit fra ulike steder, og noen bygg som er nybygget på stedet. Bygningsmiljøet har høy kulturhistorisk verdi, og de eldre bygningene har arkitekturhistorisk egenverdi. Knut Heienberg hadde i 1955 samlet inn syv hus fra ulike steder på Vestlandet som han ville samle i et tun på egnet tomt på et høydedrag på Skjold.

Figur 6-2 Oversikt over bygningene som var på tunet i 1960. Dateringene på de eldste bygningene er påskrevet. Kilde: Kulturminnedokumentasjon Fanavegen 46-50, ABO Arkitekter.

Tabell 6-1 Tabell over bygninger på eiendommen. Rekketunet er beskrevet fra nord til sør.

Bygninger i kulturmiljøet		
Rekketun		
Røykstove fra Austefjord	Rød bygning med tegl på taket.	Datert ca. 1738

Bygninger i kulturmiljøet		
Røykstove fra Råheim, Førde	Mørk brun med tegl på taket. Nye vindu i hver langvegg, og ny peis der røykovnen sto. Vedtaksfredet 1923, Askeladden-id 87180	Datering ca. 1569
Bolighus, bygget på stedet	Gult 50-tallshus med typiske arkitektoniske kvaliteter. Taket er tekket med tegl. Boligfunksjonene i komplekset.	Bygget ca. 1955
Stue fra Nes, Førde	Hvit stue med tegl på taket. Nåværende funksjon som soverom.	Datert 1891.
Frittstående bygg		
Kårstue fra Sande, Fjaler	Hvitmalt med tegl på taket	Datert ca. 1800
Bualoft (kalt Skriverstova) fra Nes, Førde	Torvlagt tak med umalt kledning. Fremstår som svært autentisk med autentiske blyglass-vindu og bevart ornament i tak og innredning i 2. etasje (loft). Svært høy kulturhistorisk verdi.	Datert siste halvdel av 1600-tallet.
Kvernhus fra Vadheim	Eksteriøret fremstår autentisk med umalt laft og torv på taket. Innredning er ikke bevart. Fremstår som ornament i hagen.	Usikker
Uthus	Moderne rødt uthus med tegl på taket. Proporsjonelt tilpasset de øvrige bygningene.	1990-tallet
Garasje	Garasje som ligner på et eldre naust med gråsteinsmur og «grindbygg».	Usikker

Plasseringen av bygningene på eiendommen, og deres innbyrdes forhold er konstruert og et uttrykk for samtidens kulturminneperspektiv og forvaltning av bygningsarv. Kulturmiljøet fremstår som en musealsk romantisk fortolkning på hvordan et rekketun typisk for Vestlandet så ut. Bygningene er fint satt sammen som en helhet, og hver bygnings arkitekturhistoriske verdi er ivaretatt ved tilpasning til tilstøtende bygg. Av bygningene på tunet er det Bualoftet («Skriverstova») og Råheimstova som fremstår å ha høyest arkitekturhistorisk egenverdi. Bualoftet har ikke noe formelt vern, mens Råheimstova er fredet.

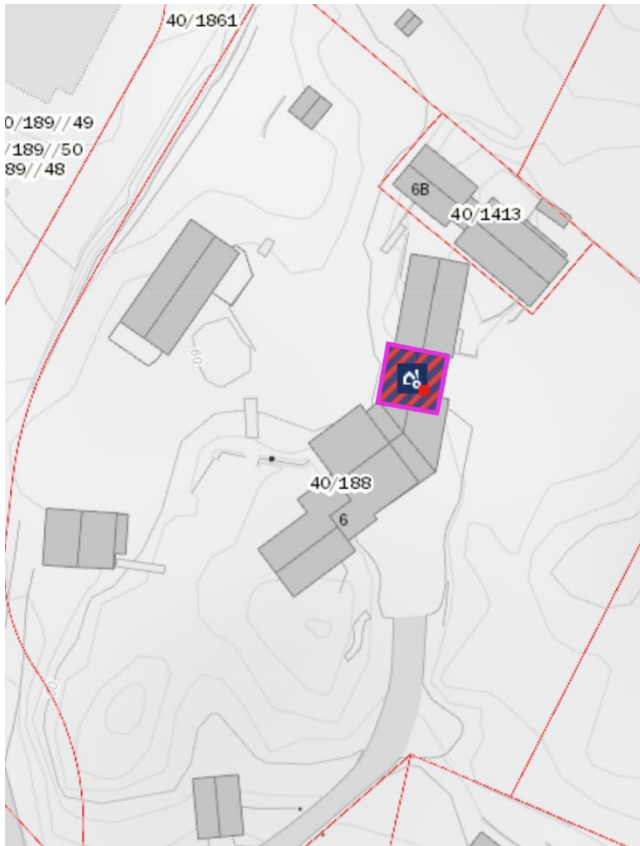
Råheimstova

Råheimstova sto opprinnelig på gården Råheim (bnr. 3) i Gaular som del av rekketunet der.

Figur 6-3 Råheimstova (til venstre i bildet) på gården Råheim før den ble flyttet til Heienberg, 1936. Fotograf: Wilse.
Kilde: Norsk folkemuseum.

Bygningen er datert til 1569, og frem til 1748 lå det som del av et større tun, før bruk 3 ble flyttet ut av fellestunet på gården. Bygningen har svært høy alder, og har bevart gamle detaljer. Den ble derfor vedtaksfredet – allerede i 1923, flere år før den ble flyttet og satt opp igjen på skjold i Bergen. Ifølge beskrivelsen i Riksantikvarens Askeladden-database ble røykovnen fjernet i 1912, og ved flytting på 1950-tallet ble det satt inn dører i gavlveggene, der den ene erstattet et vindu.

Figur 6-4 Kartutsnitt over Heienberg-tunet med Råheimstova markert. Kilde: Askeladden-databasen, Riksantikvaren.

Bilder fra befaring

Figur 6-5 Rekketunet i kulturmiljøet. Foto: AKB, Opus 2021.

Figur 6-6 Bilde av rekketunet tatt mot nordøst. Foto: AKB, Opus 2021.

Figur 6-7 Ny mur og mulig tilkomst til Heienberg ved Skrivarstova. En ser boligblokken Sætervegen 4 i forkant. Foto: AKB, Opus 2021.

Figur 6-8 Bualoftet/skriverstua; blyinnfattede vindu. Foto: AKB, Opus 2021.

Figur 6-9 Dagens utsikt fra kulturmiljøet sett fra hagestue mot planområdet. Det har allerede mistet det meste av utsikten mot vest-sørvest ved utbyggingen av Sætervegen 4, byggetrinn 1. Foto: AKB, Opus.

*Figur 6-10 Utsikt fra Skrivarstova. Blokkbebyggelsen for Sætervegen 4, byggetrinn 1 kommer tett på kulturmiljøet.
Foto: AKB, Opus.*

7. Tiltakets løsninger og virkninger

Planområdet er på ingen måte et uhildet areal. Det er i de senere årene både etablert bybane og et stort boligblokk-anlegg i grensen til planområdet. Kulturlandskapet har endret seg drastisk. Det historiske veifaret Fanavegen har blitt endret, og flere tidligere stikkveier har blitt sperret på grunn av bybanen. Ny tilkomstvei til dagens boliger i planområdet er opparbeidet samtidig med boligprosjektet Sætervegen 4, byggetrinn 1.

Kulturmiljøet Heienberg ligger i bakkant av planområdet og eksisterende blokkbebyggelse. Som en ser på bildene under har det allerede mistet store deler av sitt inn- og utsyn. Utsynet mot vest-nordvest er også dekket av store trær, slik at deler av rekketunet (inkl. Råheimstova) ikke synes på dronefotoet. Intensjonen er å ivareta blodbøk. Byggegrenser vist i plankart er satt med hensyn på å kunne ivareta treet.

Figur 7-1 Planområdet, Sætervegen 4, byggetrinn 1 og kulturmiljøet Heienberg sett mot sørøst. Foto: Nåbo AS (tidl. Bonava), 2021.

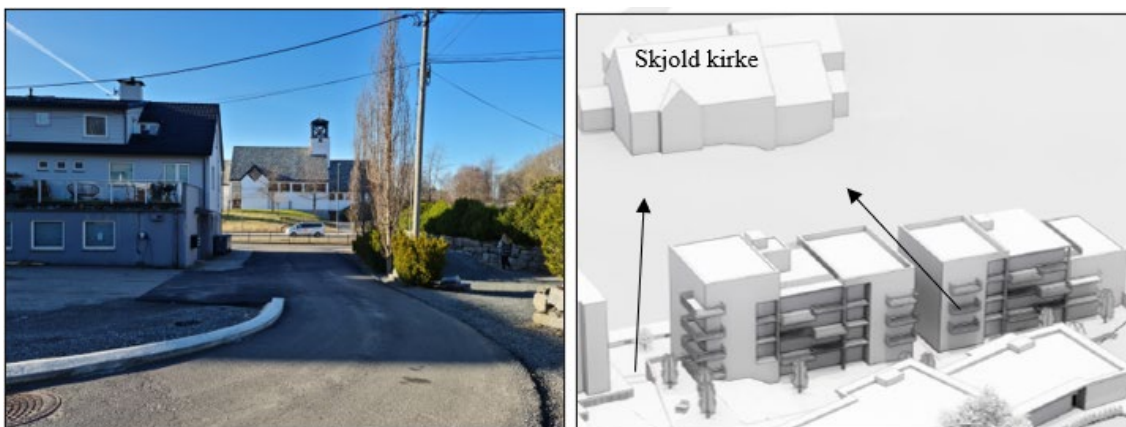

Figur 7-2 Planområdet, Sætervegen 4, byggetrinn 1 og kulturmiljøet Heienberg sett ovenfra (øst). Foto: Nåbo AS (tidl. Bonava), 2021.

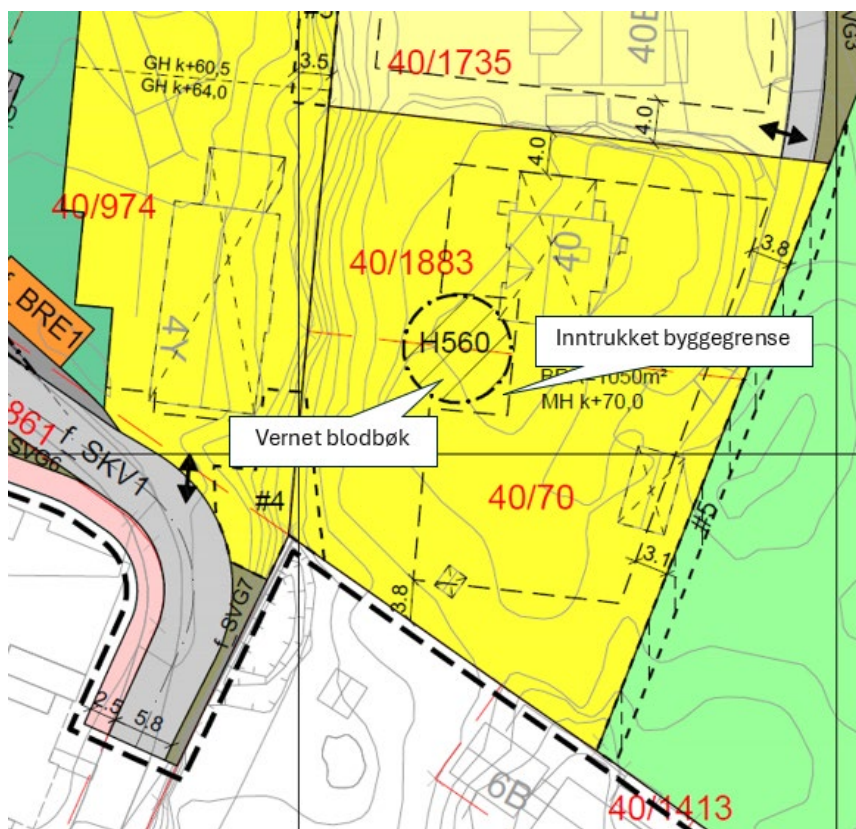

Figur 7-3 Sætervegen 4, byggetrinn 1, planområdet og kulturmiljøet Heienberg sett mot nord. Foto: Nåbo AS (tidl. Bonava), 2021.

Det er i dag siktlinje mot Skjold Kirke gjennom tomten. Siktlinje kirken bevares gjennom åpning mellom bygg i BKB1 og BKB2. Her går også gjennomgående snarveg til Skjoldstølen.

Figur 7-4 Dagens sikt til kirken og fremtidig siktakser. Kilde: Opus/Sweco Architects.

Figur 7-5 Utsnitt av plankart for dagens Skjoldstølen 40. Dato: 22.02.2024.

I illustrasjonsplanen er samme område vist slik:

Figur 7-6 Illustrasjonsplan datert 15.02.2024. Kilde: Sweco Architects.

Her er det illustrert rekkehus med saltak som er noe forskjøvet fra hverandre. Eksisterende blodbøk er vist integrert i nytt uteområde sammen med stier og trapper.

I løpet av planprosessen har det vært gjennomført møter med både byantikvar og byarkitekt. I sin merknad til oppstart nevner byantikvaren at utarbeidelse av tiltaket skal svare ut moment i kulturminnestrategien til Bergen kommune. I utførelsen av tiltaket har overgangen mot etablert småhusbebyggelse stått sentralt. Dette er løst ved å trappe bebyggelsen fra Fanavegen i vest, mot Skjoldstølen i øst. Eksisterende småhusbebyggelse ligger på et høydedrag over selve utbyggingsområdet, og får utsyn over et nytt taklandskap. I bestemmelser er det sikret etablering av vegetasjonsdekke på tak. På den måten vil en møte eksisterende boligmiljø på en god måte. Illustrasjonen under viser 3D-perspektiver fra ulike standpunkt utarbeidet av Sweco Architects (tidl. TAG Arkitekter).

Ny bebyggelse vil få ulike høyder og oppbrutte bygningskropper med ulike vinkler. Dette vil i stor grad ivareta utsikten til eksisterende bygningsmiljø på haugen bak planområdet, samt siktakse mellom Skjold kirke og haugen bak planområdet. En har også valgt å bruke stedegne materialer som tre, murpuss, tegl og stein, samt farger som er i bruk i eksisterende boligmiljø.

Dette er tiltak som er vist i formingsveileder og sikret i planbestemmelser. Valg av materialer til de ulike bygg skal vurderes ut ifra den kontekst byggene står i.

Figur 7-7 Gjeldende skisser fra TAG Arkitekter, juni 2021. .

Planforslaget er siden endret; planområdet er utvidet, to andre bygninger forutsettes revet (Skjoldstølen 40 og 44). Under viser planforslaget per februar 2024.

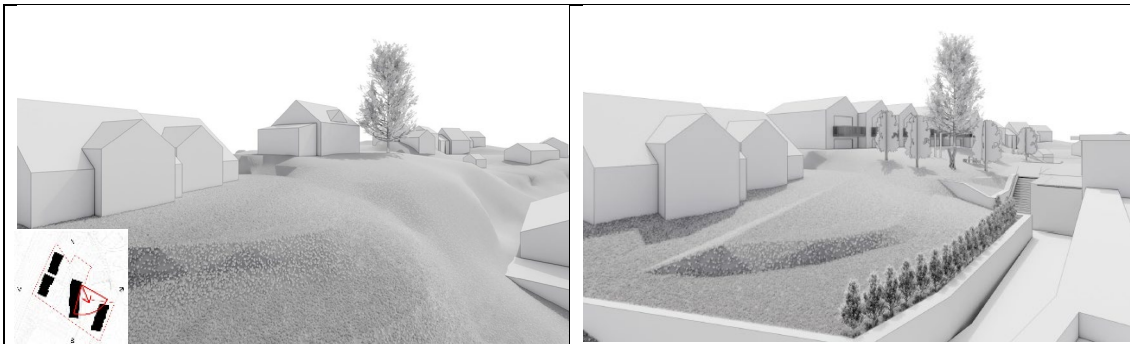
Figur 7-8 Nytt forslag, desember 2024. Kilde: Sweco Architects.

En ser at de største forandringene er følgende:

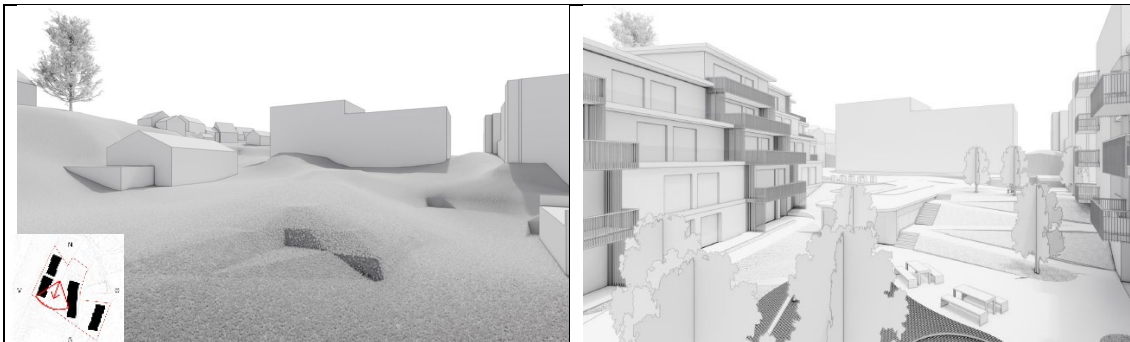
- Skjoldstølen 40 rives og erstattes av rekkehus med saltak
- Skjoldstølen 44 rives og erstattes med grøntområde og sti til Skjoldstølen-veien

- Blokkene inn mot skjæringen erstattes med to sammenhengende terrasseblokker med flate tak
- Blokkene mot Fanavegen får mer differensierte høyder med flate tak.

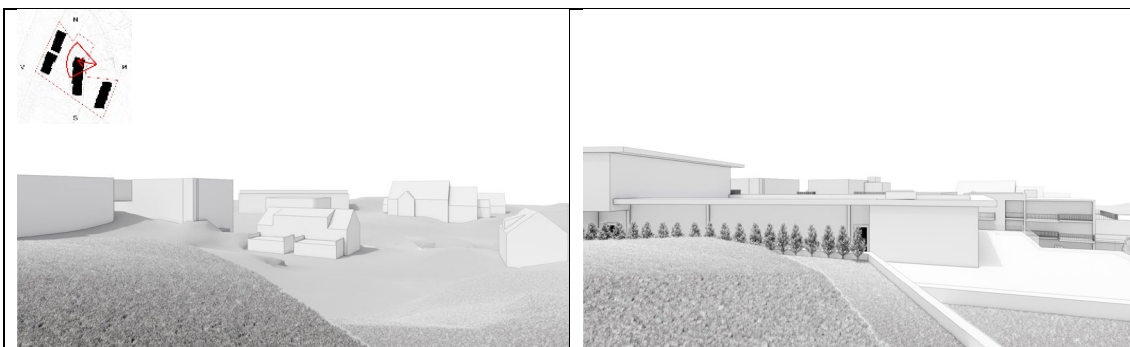
Modellen til arkitekten strekker seg uheldigvis ikke så langt at en får med Løvstakken i horisonten. Fjellet vil være godt synlig i nord-nordvestre retning. Dette viser i foto tatt av utreder under kapittel 6.1 (Heienberg).

Figur 7-9 Før og etter mot sørøst, standpunkt i planområdet. Kilde: Sweco Architects.

Figur 7-10 Før og etter mot sør, standpunkt i planområdet. Kilde: Sweco Architects.

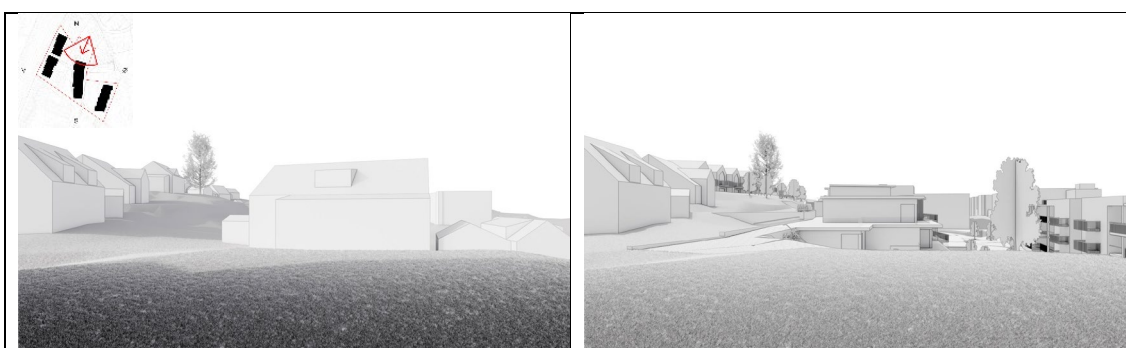

Figur 7-11 Før og nå, sett fra Skjoldstølen 40C, mot vest. Kilde: Sweco Architects.

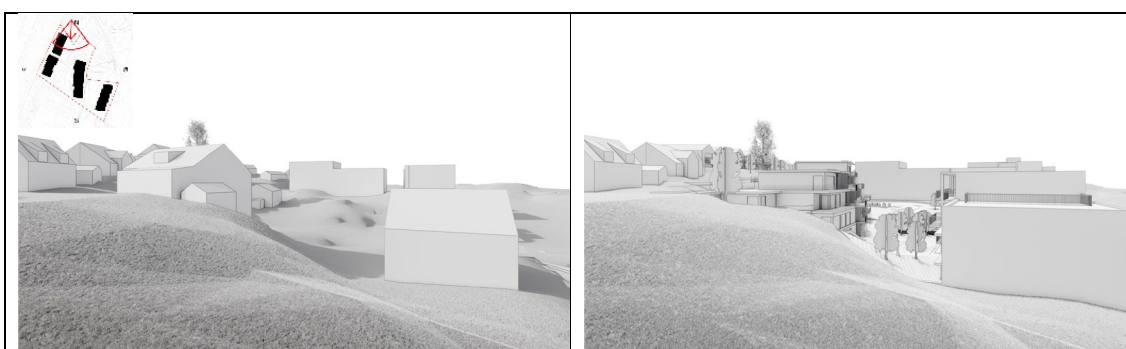
Figur 7-12 Før og etter, sett fra Skjoldstølen 42, mot vest. Kilde: Sweco Architects.

Endringen medfører en tettere bebyggelse mot Fanaveien, slik at det ikke lenger er visuell kontakt mot bebyggelsen på andre siden av veien, men siktakser mot kirken er sikret.

Figur 7-13 Før og etter sett fra Skjoldstølen 46, mot sør. Kilde: Sweco Architects.

Dagens bolig, nr. 44 rives, og ny bebyggelse blir liggende lavere enn dagens. Endringen medfører bedre utsikt fra huset mot sør, samtidig at konteksten til Skjoldstølen 46 blir fragmentert.

Figur 7-14 Før og etter sett fra Skjoldstølen 48, sett mot sør. Kilde: Sweco Architects.

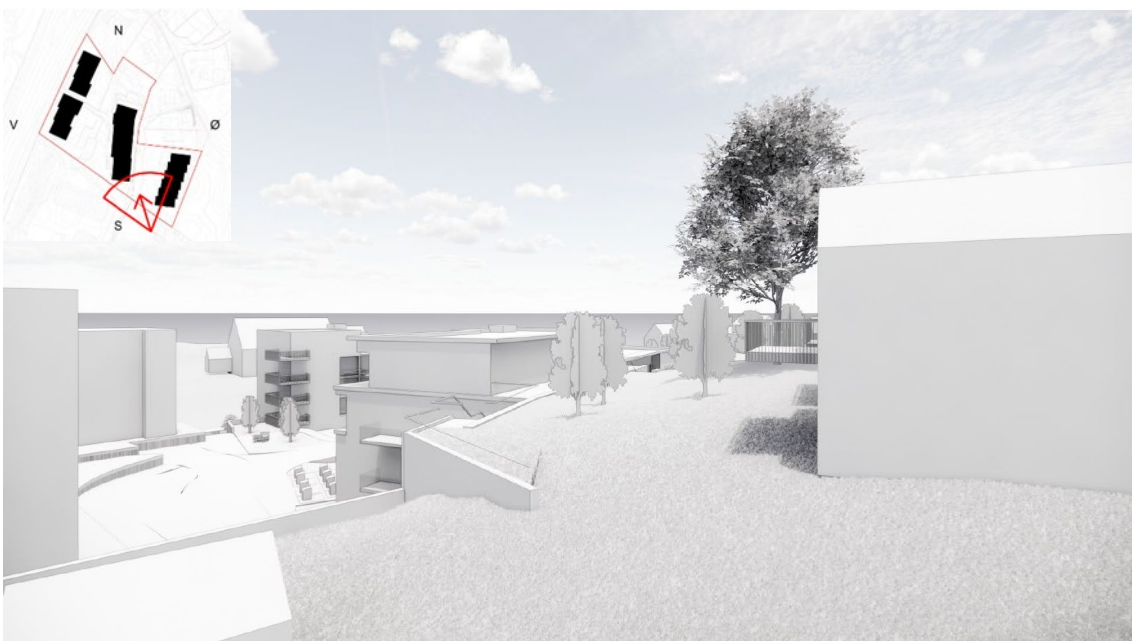
Endringen for eiendommen Skjoldstølen 48 medfører at dagens bygg langs Fanavegen, Sætervegen 4V og W rives og erstattes, samt Skjoldstølen 44. Selv om konteksten blir fragmentert er utsikten mot sør ganske lik som i dag.

7.1. Virkninger på kulturmiljøet Heienberg

Figur 7-15 Planforslaget per 2021, standpunkt ved gårdsrommet på Heienberg. Kilde: Tag Arkitekter.

Stedet hvor standpunktet er tatt er forskjellig fra forrige planutkast, da perspektivet er lagt til gårdsrommet i Heienberg. Det var naturlig da, da tiltaket ikke inkluderte Skjoldstølen 40. I nytt planforslag erstattes av rekkehus med saltak og tre som hovedmateriale.

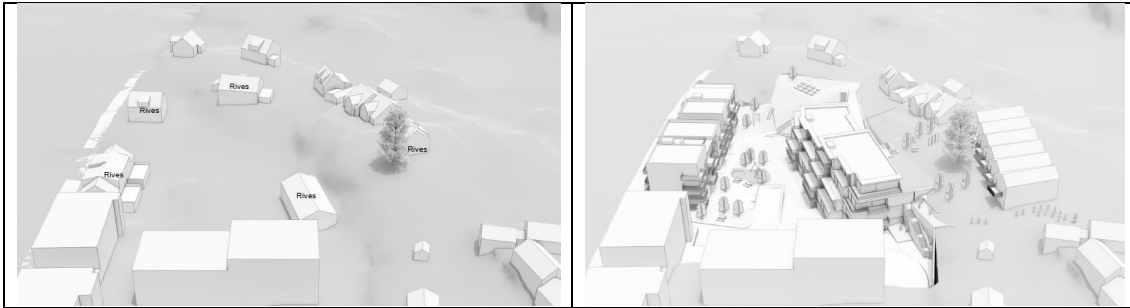

Figur 7-16 Planforslaget fra 2024 sett fra grense hjørnet på nordligste bygning på Heienberg og planområdet ved rekkehusene. Kilde: Sweco Architects.

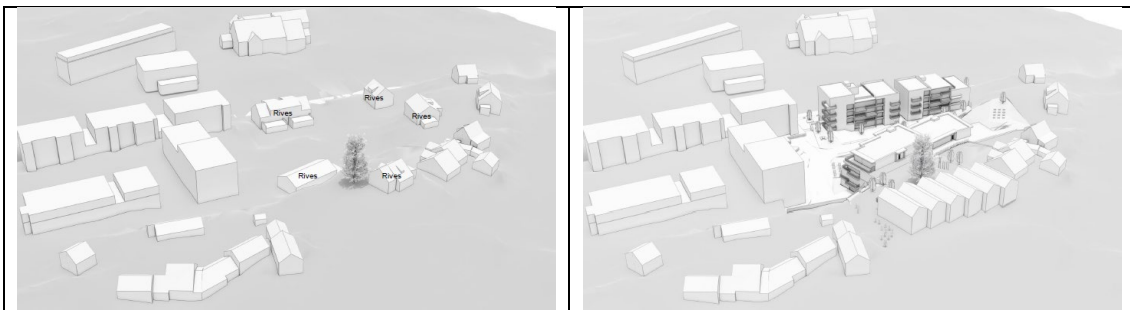
Heienberg ligger på en høyde ovenfor de lavere delene av planområdet. De nye bygningene på flaten følger terrengets høydeforskjeller har flate tak, slik at silhuetten mot horisonten blir mindre dominerende mot vest.

For kulturmiljøet Heienberg, Sætervegen 6 vil tiltaket føre til at det vil bli visuelle virkninger mot nordvest. I dag er det ca. 33 m fra huset Skjoldstølen 40 til eiendomsgrensen mot Heienberg. Mellom dette er det i dag en grønn buffer med trær og busker.

Ny situasjon ligger i nærføring til bygningsmiljøet med bygninger potensielt 12,5 meter til nærmeste hushjørne i kulturmiljøet (sikret med byggegrense). Det tillates to etasjer pluss loft, ca. 9,3 m. Virkningen kan bli forbedret om en etablerer en grønn buffer med trær i arealet mellom eiendomsgrense og byggegrensen i planområdet. Dette er sikret i bestemmelser for feltet.

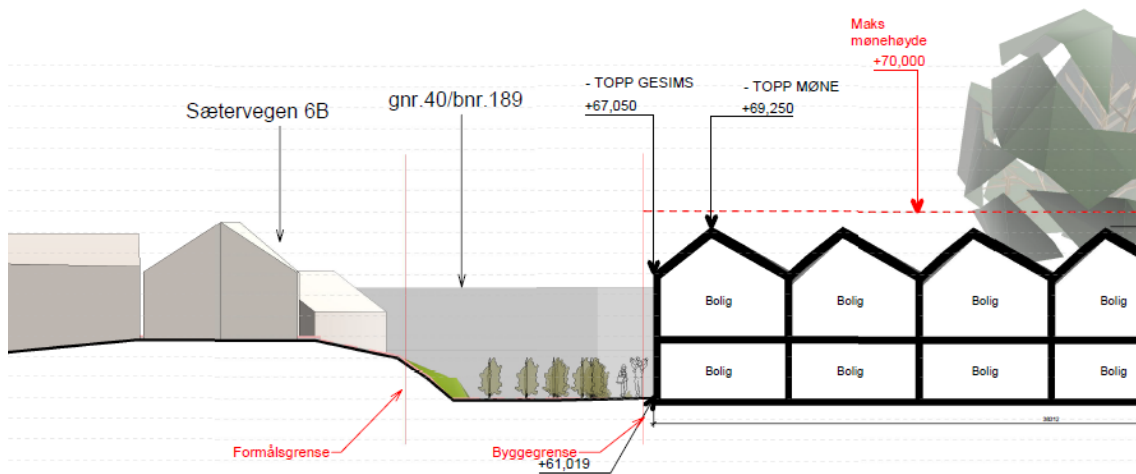

Figur 7-17 Før- og etter-situasjon sett fra sør i fugleperspektiv. Kilde: Sweco Architects, 2024.

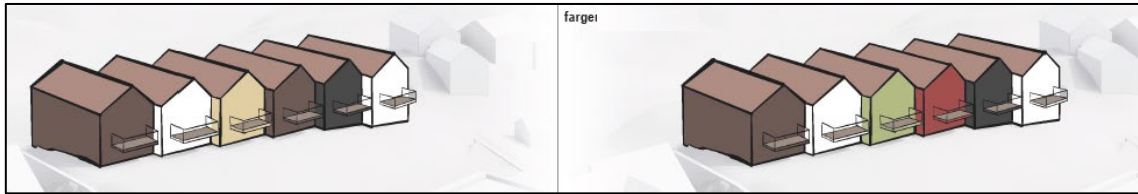
Figur 7-18 Før- og etter-situasjon sett fra sørøst. Kilde: Sweco Architects, 2024.

Vist i snitt ser en hvordan rekkehusene forholder seg til Heienberg-miljøet.

Figur 7-19 Snitt viser avstand og høydeforhold mellom Heienberg (Sætervegen 6) og rekkehus i felt BKS.

I formingsveilederen er det vist hvordan rekkehusene er stedstilpasset med saltak, forskyvning og fargebruk.

Figur 7-20 Prinsipp fra formingsveileder. Forskyving og gjennomgående fargebruk.